

Vezměte, prosíme, na vědomí, že text článku odpovídá platné právní úpravě ke dni publikace.

Informovaný souhlas v kontextu trestního práva

Otázka ochrany zdraví je v současné situaci více než aktuální, a proto je třeba připomenout či možná upozornit na problematiku týkající se informovaného souhlasu pacienta v kontextu zákona č. [372/2011](#) Sb., o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o zdravotních službách“). Dle ustanovení § 28 odst. 1 tohoto zákona je svobodný a informovaný souhlas pacienta podmínkou pro poskytování zdravotních služeb a souvisejících zákroků. Pokud nejsou splněny náležitosti informovaného souhlasu pro provedení zákroku, může tato skutečnost v krajní situaci vést až k trestní odpovědnosti ošetřujícího lékaře.

Náležitosti informovaného souhlasu

Obecně je třeba nahlížet na informovaný souhlas jako na právní jednání ve smyslu ustanovení § 545 a násl. zákona č. [89/2012](#) Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „OZ“). Pro udělení platného informovaného souhlasu je na straně pacienta třeba splnit podmínku svéprávnosti, vážné a svobodné vůle, určitosti a srozumitelnosti souhlasu. Pro svéprávnost platí podmínky uvedené v § 30 OZ, a tedy že plně svéprávným se člověk stává zletilostí. Zákon však pamatuje i na nezletilé ve vztahu k právním jednáním, která odpovídají jejich rozumové a volní vyspělosti, z čehož plyne, že i nezletilý je v jisté míře způsobilý udělit informovaný souhlas pro zdravotnické úkony. Dále je třeba upozornit na problematiku právního jednání osoby, která je stížena duševní poruchou, pro kterou není schopna právně jednat (viz § 581 OZ). Z komentářové literatury [\[1\]](#) plyne, že osoba stížena duševní poruchou nedokáže rozeznat obsah a podstatu svého jednání, přičemž mezi duševní poruchy lze zařadit i stav přivoděný požitím velkého množství alkoholu, omamných látek či léků. [\[2\]](#) Pacient by měl dbát na ochranu svých práv, aby nedošlo k udělení informovaného souhlasu ve stavu výše zmíněném, kdy není schopen zcela posoudit následky takového jednání.

Po stránce formy nelze jednoznačně určit, že jedinou přípustnou formou je ta písemná. Naopak jediný požadavek je pouze ten, aby byl souhlas svobodný a informovaný ve smyslu ustanovení § 34 odst. 1 zákona o zdravotních službách. V praxi je tak více než běžné udělování informovaného souhlasu ústně, například při souhlasu s odběrem krve u praktického lékaře. Požadavek písemného informovaného souhlasu lze očekávat v případě závažnějších zákroků, u nichž je pravděpodobná větší míra rizika, nicméně ani v takovém případě není písemná forma vyžadována. Dále zákon o zdravotnických službách vymezuje situace, v nichž je nutné splnění podmínky písemného informovaného souhlasu (viz § 34 odst. 2 tohoto zákona). Je však třeba upozornit, že písemný informovaný souhlas zvyšuje míru ochrany ošetřujícího lékaře, jelikož slouží jako důkazní prostředek v případném sporu. Pakliže nedošlo k písemnému udělení informovaného souhlasu, lékař bude jen těžce prokazovat, že mu byl pacientem souhlas udělen.

Podstatnou podmínkou pro platné udělení informovaného souhlasu je dále řádné poučení pacienta lékařem. V ideálním případě by měl ošetřující lékař vylíčit pacientovi všechny rozhodné okolnosti ohledně jeho zdravotního stavu a seznámit ho s možnými postupy léčby. Lékař by měl v rámci poučení uvádět všechny existující možnosti léčby, nikoliv uvádět pouze takové léčebné postupy, které nejvíce vyhovují lékaři. Jen za takových podmínek je pacient schopen posoudit, jestli s navrženou léčbou a v jaké formě souhlasí. [\[3\]](#)

Trestněprávní přesah

Výše uvedené požadavky jsou vyžadovány zákonem. Jaké plynou následky z neplatně uděleného informovaného souhlasu, jemuž chybí některá ze shora uvedených náležitostí? Případně jaké následky má zcela absentující informovaný souhlas?

Obecně je třeba zdůraznit, že výkon zákroku bez pacientem uděleného informovaného souhlasu představuje protiprávní zásah do jeho osobnostních práv. Dochází tak k omezení autonomie vůle pacienta učinit rozhodnutí týkající se jeho tělesné integrity, do které je takovým zákrokem zasahováno. V této rovině je zásad do osobnostních práv řešen především prostřednictvím občanskoprávních sporů.

V problematice výkonu zákroku bez informovaného souhlasu pacienta je následně třeba rozlišovat dvě roviny, a to zda výkonem zákroku bez informovaného souhlasu pacienta došlo ke zhoršení jeho zdravotního stavu, či nikoliv. Pakliže výkonem zákroku nedošlo ke zhoršení jeho zdravotního stavu, a tudíž bylo pouze zasaženo do osobnostních práv, podléhá takové jednání lékaře odpovědnosti ve smyslu občanského zákoníku, a tedy lze takový zásah řešit prostřednictvím civilních sporů. Poškozený pacient proto může ve vyvstálé situaci žádat náhradu škody. Jestliže však při zákroku vykonaném bez informovaného souhlasu dojde ke zhoršení zdravotního stavu pacienta, přičemž nebýt zákroku ke zhoršení by nedošlo, pohybujeme se již v rovině trestního práva. Především se pak v takové situaci nabízí východiska trestného činu ublížení na zdraví, dále pak omezování osobní svobody či poškozování cizích práv.

Trestný čin ublížení na zdraví

I v případě možného podezření pro spáchání trestného činu je bezpochyby nutné naplnit znaky a skutkovou podstatu trestného činu. Na základě ustanovení §13 zákona č. [40/2009](#) Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „TZ“) se trestným činem rozumí takový protiprávní čin, který je za trestný zákonem označen, a dále naplňuje znaky uvedené v zákoně, přičemž musí být dále naplněna podmínka zavinění, a to formou úmyslného zavinění či zavinění z nedbalosti. V případě trestného činu ublížení na zdraví TZ rozlišuje několik trestných činů, a to dle míry závažnosti zásadu do zdravotních podmínek pacienta a dále dle zavinění pachatele. Pro naplnění podmínek skutkové podstaty trestného činu ublížení na zdraví je třeba, aby došlo k výkonu zákroku bez informovaného souhlasu pacienta za současného působení újmy pacientovi, přičemž by tato újma byla v příčinné souvislosti s lékařským postupem.^[4] V takové situaci může pacient podat trestní oznámení pro podezření ze spáchání trestného činu ublížení na zdraví za současného požadavku na náhradu škody v rámci adhezního řízení. TZ dále rozlišuje

Trestný čin omezování osobní svobody

Trestný čin omezování osobní svobody ve smyslu ustanovení § 171 TZ, který spadá mezi trestné činy proti svobodě, může být spáchán v situaci, pro kterou není dána výjimka ustanovením § 38 zákona o zdravotnických službách. Toto ustanovení taxativně vymezuje, za jakých podmínek je možné omezit svobodu pacienta bez jeho souhlasu. Pokud dojde k vybočení z ustanovení § 38 zákona o zdravotnických službách, lze uvažovat o naplnění skutkové podstaty tohoto trestného činu, obzvláště pokud byla v souvislosti s takovým jednáním způsobena smrt pacienta.

Trestný čin poškozování cizích práv

Trestný čin poškozování cizích práv ve smyslu ustanovení § 181 odst. 1 TZ rovněž spadá pod trestné činy proti svobodě a právům na ochranu osobnosti, přičemž míří zejména na případy, kdy je pacient uveden v omyl, či je využito jeho omylu. Tato situace může nastat ve chvíli, kdy by lékař záměrně

uvedl pacienta v omyl co do jeho diagnózy a využil by jeho omylu k získání souhlasu pro zákrok, se kterým by jinak pacient nesouhlasil.

Vedle výše uvedených trestných činů je třeba poukázat na poměrně běžné situace, kdy člověk sice není omezen na svéprávnosti, ale jeho stav odpovídá člověku na svéprávnosti v této oblasti omezeném. Takový člověk fakticky není schopen adekvátně udělit informovaný souhlas, jelikož jeho psychický stav mu neumožňuje pochopit poučení, kterého se mu lékařem dostává. V takové situaci nelze považovat udělený informovaný souhlas za platný, neboť uvědomění pacienta je natolik omezeno, že není schopen kriticky zhodnotit danou situaci. Výkon zákroku s odkazem na takto udělený informovaný souhlas, který skončí újmou na zdraví pacienta, nesporně spadá pod nezákonně provedený výkon zákroku.

Je nutno podotknout, že v případě způsobené újmy na zdraví pacienta v souvislosti s vykonaným zákrokem je třeba dbát zásady subsidiarity trestní represe, a tedy pokud lze situaci řešit v civilním řízení formou náhrady škody, měla by být tato možnost využita přednostně. Až v případě vyšší míry společenské škodlivosti zásahu do zdraví pacienta v souvislosti s nesprávným postupem lékaře lze odkázat poškozeného pacienta na trestní řízení.

Závěr

Na základě výše uvedeného je patrné, jak důležité je jak pro pacienta, tak pro lékaře, aby byly naplněny všechny zákonné podmínky pro udělení informovaného souhlasu. Pacient by si měl být vědom důležitosti jím uděleného informovaného souhlasu a práv, které mu v dané situaci svědčí, především pak v souvislosti s poučením, kterého by se mu mělo dostat. Pokud došlo k pochybení při provádění zákroku za současného vadně uděleného informovaného souhlasu a pacientovi v souvislosti s tím vznikla újma na zdraví, pacient by měl situaci právně řešit. Vedle zmíněné náhrady škody v rámci civilního řízení je dána na zvážení i možnost podání trestního oznámení, vzhledem k vážnosti situace týkající se zdraví člověka.

Mgr. Karolina Kelly

[FABIAN & PARTNERS, advokátní kancelář s.r.o.](#)

Kancelář Brno:
Marešova 12
602 00 Brno

Kancelář Praha:
Revoluční 8, budova B1, 2. patro
110 00 Praha 1

Tel.: +420 530 331 766

[1] Lavický. a kol. Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654), komentář, 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 2092–2096.

[2] Šustek, Holčapek. Informovaný souhlas: teorie a praxe informovaného souhlasu ve zdravotnictví, s. 30.

[3] srov. věc V.C. proti Slovensku, rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 8. 11. 2011

[4] Jirka. Porušení povinnosti lékaře poskytovat zdravotní péči se souhlasem pacienta a trestní právo. Trestněprávní revue. 2006, č. 4, s. 102.

© EPRAVO.CZ - Sběrka zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- [Podmíněné upuštění od trestního stíhání: racionální odklon u právnických osob](#)
- [Zkreslené vzpomínky v trestním řízení vedeném pro pohlavní zneužívání](#)
- [Přenositelnost důkazů z daňového do trestního řízení](#)
- [Praktický návod na úspěch žádosti o podmíněné propuštění od roku 2026](#)
- [Přijetí prohlášení viny a povinnost soudu vypořádat námitky poškozeného](#)
- [Podmínky pro uložení trestu vyhoštění cizince](#)
- [Zamyšlení nad systémem alternativních trestů: poznámky na pozadí mezinárodní vědecké konference „Rethinking Sentencing: Are We Getting Justice Right?“](#)
- [Správné určení počátku běhu lhůty pro podání stížnosti proti usnesení soudu, kterým se nařizuje výkon trestu odnětí svobody](#)
- [Rozšiřování státní moci při implementaci acquis EU: český fenomén gold-platingu na příkladu konfiskační směrnice](#)
- [Změna způsobu určování výše peněžité pomoci obětem: Řešení všech dosavadních problémů?](#)
- [Uplatnění adhezního nároku v trestním řízení a správním řízení](#)